

Extrait de la revue **SingularS** du 1er trimestre 2008

Revue des parlers romans de la province de Luxembourg

Editeur responsable: P. Otjacques, rue de la Hette 19 - 6840 Neufchâteau

Rubrique : Contes èt racontroûles d'Ârdène

Sint Ubêrt fôtcheû

Gaston LUCY (Bièvre)

Ène istwâre k' on racontot al chîje dins l' timps.

Come on l' sét, dins l' timps su l' Ârdène, lès-ovrîs n' trovint nin toudi d'l'ovradje come i vlint don. Èt al sêzon du fnô, û d' l' aous', i vnint s' ambôcher dins lès cinses èt lès môjons dès « gros », pou fôtchî l' fûr èt lès grins.

Ç' astot don la sêzon du finômwès, èt lès-iêbes ratindint. Tout l' monde n'avot nin lès brès k'i falot pou fwêre la bzougne, èt lès djins, cand ça sèrot, n' avint nin toudi l' timps ni l' idée d' aler êdî s' vèjin. Èt dins lès viadjès, ç' astot ou cî k' ôrot fini d' rintre s' fûr lu premî. I arivot co bin, a l'èpoke, ku lès comunes dunint du fûr a fwêre ôs pus malèrêus du viadje. Mês s' i n' astot nin fôtchî pou l' djoû dit, la yêbe dumèrot èt on n' la fôtchot nin ç't-anée la.

A Bîve, gn-avot ène ponve vîe fame k' avot piêrdu s'n-ome. Il avot sté tuwé d'in coup d'tounouère a rvinant d' awè sté foyî dul troufe. Çu fame la avot bin du mô d' djonde lès deûs dbouts pou viker, èt ç' èst malèrêus a dîre, mès i gn-avot dins l' viadje dès cîs ki tèguint après sa pôrt a s' dijant k' ile la rvindrot, fôte d' ovrîs pou la fwêre. Ile nu savot seûlmint trouver èn-oume pou lî fôtchî in ptit ragnèt d' pré da sène. Èt on n' l' êdot jamwès, a comptant s' sa pôrt.

Ç't-anée la, èle s' è dit : « dju va 'nn-aler a Palijû, èt dj' wêtrê d' ambôcher in fôtcheû ». Mês come ile nu routot ku piame piame, ile è arivé s' la place du Palijû la dêrine, èt lès djins astint rvoûyes.

Ile a rampwinté lu tchmin pou ruvnu, bin trisse don, a sondjant k' ile n' ôrot pont d' fûr a l'iviêr pou sès trwâs malèrêuses gades.

Come ile rêchot d' Palijû, ile wèt dvant lîe in ptit tchêcreû ki n' astot nin pu yôt k' sa fô. Ile è wêti l' oume, pî ile s' è dit come ça : « i n' è nin l' êr fwârt ovrî, on n' l' ôrè nin volu ambôcher t't-a l' eûre, mès pour mi, a dèfôt d' ôte tchôse, dju va sayî du l' lower, po fwêre ma fnô. Ça vôt cand min.me mî k' rin ».

Ile è don ralé a Bîve avu loû. Il astot tèlmint flôwe, k' i n' savot côzu pwârter sa fô, èt lîe ki n'savot hây avu sès môvêses djambes, il ont rarivé al nwâre nut'.

Lu landmwin, ô matin, ile l' è mon.né a s' bokèt dul comune, a lî djant comint k' ça alot, èt k'i s' dèpêche.

Lu ptit oume s' è mètu a bate sa fô. La fame ènn-alé a sa môjon, èt a mîdi, a lî apwârtant sa marinde, ile l' è vu k' i batot co sa fô. Ile l' è rasgrignî, pîs ile è ralé, a su rtoûrnant mwintes coups padrî lîe, pou vèy s' i cmaçot a fôtchî. I batot toudi sa fô.

A catre eûres, ile è ruvnu vèy cwè, a lî apwârtant l' cafè. Notans k' l' oume mwindjot come in leû, èt a solê boutant, i batot co sa fô. Dins deûs eûres, il alot fwêr nwâre. Èt lès djins wêtint, èt il avint bon d' chiner dul vèy.

Mês i n' ont pu rî lontimps. Lu ptit vî è prit sa fô èt su pon d' timps, il è yu coûtchî toute la pôrt dul comune èt du ptit pré. Pîs il è pris in rustê, il è ramassé l' fûr a hourdons. I s' figurot k'adon, l' fûr astot fané èt bin sètch.

Ç' èst lès vèjins k' a tirint yène du binète, a wèyant ça, èt la vîye astot si contin.ne, k' ile n' è pus rin vu.

Adon, ile è volu rmèrciyî, l' fôtchêu, mês i n' astot pus la, ile nu l' è nin rvu. Il astot rvôy avu sa fô.

Mês çu n' astot nin l' tout d' awè l' fûr fané èt bon a rmète, i lî falot co in tchèron, al vîye, pou l' rentrer èt ile astot trop pôve pou-z-awè min.me ène tchèrète a bôdèt avu l' bôdèt. Èt ile savot bin k' sès vèjins djalous n' l' ôrint niin yu êdî. Cwè fwêre ?

Ile è rpris lu tchmin d' Palijû, èt come lu premî coup, ile è co arivé trop tôrd, pus person.ne su la place.

I gn-a dmèrot pus k' in ptit vî, t't-ossi tchècreû k' l' ôte, èt su tchfô n' valot nin mî k' loû. L'oume pou s' tunu drèt, s' aspoynet s' la pane dul tchèrète, èt a l' ôte mwin, il avot co in baston. Dijans co, k' la tchèrète nu valot nin mî k' l' oume èt lu tchfô.

Après awè tûzé in moumint, la vîye è lowé tout l' lot pou rentrer s' fûr. Il ont monté s' la tchèrète tous lès deûs, èt, an route pou Bîve.

I n' falot nin k' lu tchfô buke ène grosse pîre su la route pou flâchî d' abôrd jusk' al tère. Nu côzans nin du timps k' i l'zî è falu pou rariver al môjon dul vîye. L'oume nu tokot nin su l' tchuvô, i gn-avot pont d' avance. I fjot çansémant nwâr cand il ont rarivé. Èt si l' fûr n' astot nin rintré pou l'landmwin ô matin, on l'rupurnot al vîye. Èt ile l' è dit a l' oume :

– Âh ! Di-st-i, c' èst come ça, èh bin, a ça près, nwâr û nin, dju vons aler lu rkêre.

Èt sins k' ile î wèche rin, lu fûr è sté rmètu s' la travûre, èt cand ille è wêtî après l' oume pou l' payî, ile n' è pus rin vu, ni oume, ni tchfô, ni tchèrète.

Lès djins n' savint cwè dire. Pîs il ont dit k' ç' astot Sint Ubêrt, k' avot fwêt tout ça, pou l'zî dner ène luçon d' charité. Èt come d' èfèt, i gn-è k' ont sté guèris.

Malôjîs mots

finômwès = fenaison / **fô** = faux / **foyî** = bêcher / **fûr** = foin / **hourdon** = long boyau de foin / **ile** = elle / **marinde** = pitance, dîner / **piame piame** = lentement / **ragnèt** = lopin / **rampwinter** = reprendre / **rasgrignî** = réprimander / **sène** = soi / **tchêcreû** = rachitique / **tchèron** = charretier / **tèguer** = guetter, convoiter / **troufe** = tourbe